

CEZA MUHALEMESİNDE DÜŞME KARARLARININ SUÇSUZLUK KARİNESİNE ETKİSİ

Arş. Gör. Dr. Bekir BOGA*

Öz

Ceza muhakemesinde bir suçun ispatı, hâkimin veya mahkemenin her türlü şüpheden arınmış kanaatini gerektirmektedir. Böyle bir kanaat hasıl olmadıkça sanık hakkında mahkûmiyet hükmü verilebilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan mahkûmiyet hükmü olmadığı müddetçe sanığın suçlu olarak kabul edilmesi de yasaktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 2. fırfasında açıkça belirtilen bu kural Türk Hukukunda genellikle masumiyet karinesi olarak isimlendirilmektedir. Ceza muhakemesinde mahkeme bazı hallerde sanık hakkındaki suç şüphesi ile ilgili bir karara varmamakta, sanığın ne suçlu ne de suçsuz olduğuna ilişkin bir kanaat paylaşmamaktadır. Bu çalışmada masumiyet karinesi ile ilgili iki farklı sorun ele alınmaktadır. Birinci olarak ceza mahkemesinin suç şüphesine ilişkin olumlu veya olumsuz bir kanaate varamadığı durumlarda yargılama konusu olay ile ilgili diğer hukuk disiplinleri sanığın sorumluluğunu kabul edebilecek midir? İkinci olarak ise sanığın ceza mahkemesinden üzerindeki suç şüphesinin tamamen kaldırılmasını isteme hakkı bulunmakta mıdır?

* Arş. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Konya, Türkiye | Res. Ass. Dr., Necmettin Erbakan University Faculty of Law Criminal Law and Criminal Procedure Law Department, Konya, Türkiye.

✉ bboga@erbakan.edu.tr • ORCID 0000-0002-0894-8969.

- ✎ **Atıf Şekli** | **Cite As:** BOGA, Bekir: "Ceza Muhakemesinde Düşme Kararlarının Suçsuzluk Karinesine Etkisi", SÜHFD, C. 32, S. 4, 2024, s. 2581-2610.
- ✎ **İntihal** | **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.
- ✎ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Anahtar Kelimeler

• Masumiyet Karinesi • Hüküm • Beraat Kararı • Düşme Kararı • Aklanma Hakkı

IMPACT OF DISMISSAL OF THE CASE ON PRESUMPTION OF INNOCENCE IN CRIMINAL PROCEDURE

Abstract

In order to punish a perpetrator, the criminal court needs to be absolutely convinced of an offence in criminal procedure. The court cannot render judgment of conviction unless it proves the offence. On the one hand everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law according to article 6 paragraph 2 of Europa Human Rights Convention. The rule is called as "masumiyet karinesi" in Turkish Law. The criminal court does not determine whether the accused is guilty in some cases of criminal procedure. In this article we attempt to solve two different problems regarding with the presumption of innocence. First, can other law department yield that the accused is guilty in cases the criminal court does not prove any offence? Second, has the accused the right of exculpation in criminal procedure.

Keywords

• Presumption of Innocence • The Judgment • Acquittal Verdict • Dismissal of the Case Verdict • The Right of Exculpation

GİRİŞ

Suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlayan ceza muhakemesi söz konusu şüphe hakkında soruşturma veya kovuşturma makamlarının verdikleri karar ile sona ermektedir. Şüphe soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmektedir. Cumhuriyet savcısı, gerçekleştirdiği araştırma sonucunda suç şüphesini kamu davasını açmak adına yeterli görürse iddianame düzenleyerek ceza davası açmaktadır. Bu noktadan itibaren şüphe ile ilgili karar verme yetkisi ceza mahkemesine aittir. Ceza mahkemesi söz konusu şüpheyi bertaraf ederek maddi gerçeğe ulaşacak ve bu maddi gerçek uyarınca karar verecektir. Ceza mahkemesinin bu kararı kanunda hüküm olarak adlandırılmaktadır. Ancak ceza mahkemesi her halükârda maddi gerçeği tespit ederek hüküm vermemektedir.

Geçmişte yaşanmış bir olayın tekraren yaşatılması mümkün olmadığından maddi gerçeğin tespitinde birtakım vasıtaların kullanılması

gerekir. Bu vasıtalar ceza muhakemesinde delil olarak adlandırılmaktadır. Yargılama makamının görevi bu delillerden yola çıkarak maddi gerçeği tespit etmektir. Ancak suçun saklanması, gizlilik içerisinde işlenmesi, zamanla delillerin kaybolması gibi etkenler düşünüldüğünde bunun o kadar da kolay bir iş olmadığı anlaşılacaktır. Bazı hallerde bu ve benzeri etkenlere bağlı olarak maddi gerçeğe ulaşılamamaktadır. Bazı hallerde ise kanun koyucu çeşitli mülahazalarla maddi gerçeğe ulaşılmasından sarf-nazar ederek ceza muhakemesinin sonuçlandırılmasını istemektedir. Bu durumlarda suçsuzluk karinesi kuralının uygulanması ile ilgili bazı sorunlar oluşmaktadır. Zira bu durumlarda şüpheye binaen sanığa bir suç isnat edilmiş olmakta, ancak mahkemece söz konusu şüphe ile ilgili kesin bir kaniya varılmamaktadır. Suçsuzluk karinesi çerçevesinde her ne kadar sanık bu gibi durumlarda suçsuz kabul edilse de mantık kuralları ve yaşam gerçeği karşısında mahkemenin verdiği hüküm sanığı ne masum ne de suçlu yapmaktadır. Bu makalede özellikle düşme kararlarının bu çerçevede oluşturduğu uygulama sorunları ele alınmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda çalışmamızda öncelikle suçsuzluk karinesi ve düşme kararlarına ilişkin genel bilgiler verilecek sonrasında ise uygulamada karşılaşılan iki farklı sorun AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatları çerçevesinde çözüme kavuşturulmaya çalışılacaktır.

I. SUÇSUZLUK KARİNESİ ve CEZA MUHAKEMESİNDE DÜŞME HÜKMÜNE İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

A. Suçsuzluk Karinesi

Suç isnadında bulunulan kişi hukuk düzeninin öngördüğü en ağır yaptırım türü olan ceza¹ tehdidi ile karşı karşıyadır. Bu nedenle suç isnadına ilişkin uyuşmazlığın çözülmesi ayrı bir hassasiyeti ve özeni gerektirmektedir. Buna bağlı olarak ceza muhakemesinde birçok ilke kabul edilmiştir. Ancak ceza yargılamasında tek sorun sanığın ceza tehdidinde maruz kalması değildir. Bir suç isnadı altında bulunmak dahi kişinin onur,

¹ Ceza en son çaredir. Bu nedenle haksızlık karşısında ceza öngörülebilmesi için haksızlığın cezaya müstahak olması gerekir. **ARTUK**, Mehmet Emin/ **GÖKCEN**, Ahmet/ **ALŞAHİN**, M. Emin/ **ÇAKIR**, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2023, s. 57; **KOCA**, Mahmut/ **ÜZÜLMEZ**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı Ankara 2021, s. 42; **AKBULUT**, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2023, s. 91, 101.

şeref ve saygınlığını zedeleyebilir. Kişinin bir cezai tatbikata uğraması bile bu anlamda onun haklarına ciddi bir müdahaleyi gerektirmektedir. Ancak hukuk düzeninin gerekleri çerçevesinde kişi suçlu olsa da olmasa da cezai takibatın yapılması gerekecektir. Ortada bir şüphe varsa bu şüphenin doğrulanması veya yanlışlanması için ceza soruşturması ve kovuşturmasının yürütülmesi gerekir. Dolayısıyla suçsuz kişilerin de cezai takibata uğraması mümkündür. Her ne kadar bu ihtimal dikkate alınarak ceza kovuşturmasından vazgeçilmeyecek olsa da ceza muhakemesi sürecinin kişiye verebileceği bu zararın mümkün olduğunca asgari düzeye indirici kurallara yer vermek gerekir². Suçsuzluk karinesi bu kuralların en önemlisidir ve öncelikle belirtilmesi gerekir³.

² İfade ettiğimiz hususlar suçsuzluk karinesi ile oldukça yakından ilişkili olan lekelenmeme hakkına işaret etmektedir. Suçsuzluk karinesinde suç şüphesi altında bulunan kişinin suçlu olmadığı varsayımından hareket edilmekte böylelikle kişinin suçlu muamelesi görmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Lekelenmeme hakkında bundan da öte kişinin şeref ve saygınlığının korunması hedeflenmektedir. **KARA**, Eyüp, Lekelenmeme Hakkı, Adalet Dergisi, S. 43, 2012, s. 190; Suç ile itham edilen kişinin hakkında karar verilmeye kadar her türlü maddi ve manevi saldırıdan korunması gerekir. Lekelenmeme hakkı sanığın şeref ve saygınlığının korunmasını gerektirir. Bu kapsamda lekelenmeme hakkı, masumiyet karinesi ve soruşturmanın gizliliği ilkesi gibi kurullarla beraber incelenmektedir. **GÜLSÜN**, Ramazan, İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı, International Journal Of Legal Progress, C. 1, S. 2, 2015, s. 25 vd.

³ Suçsuzluk yerine masumluk veya masumiyet ifadesi de kullanılmaktadır. Ancak bazı yazarlar özellikle suçsuzluk ibaresinin kullanılmasının daha doğru olacağını ileri sürmektedirler. Bunun nedeni teorik bir görüş ayrımına dayanır. Bir görüş suçsuz sayılmanın masum sayılma anlamına geleceğini ancak söz konusu masumlüğün kesin olmadığını bir varsayıma dayandığını ifade etmektedir. Bu görüş suçsuzluk karinesi yerine masumluk karinesi ifadesini de kullanabilmektedir. **YÜCE**, Turhan Tufan, Sanığın Savunması ve Korunması Açısından Ceza Soruşturmasının Ümanist İlkeleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 1, 1988, s. 160; “Ünver/Hakeri” de koruma tedbirlerinin soyut olarak suçsuzluk karinesi ile çeliştiğini belirterek bu görüşe taraf olmuşlardır. **ÜNVER**, Yener/ **HAKERİ**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı Ankara 2015, s. 33. Buna karşılık aksi yönde olan görüş suçsuzluk ile masumiyetin aynı şeyi ifade etmediğini savunmaktadır. Sanık ne suçlu ne de masum sayılan kişidir. Bu yüzden kendisine yönelik bir takım ceza muhakemesi işlemleri uygulanmaktadır. Buna karşılık sanığın suçlu sayılmaması onun suçsuz sayılmasına tekabül etmektedir. Bu nedenle masumiyet karinesi yerine suçsuzluk karinesi kavramının kullanılması gerekir. **FEYZİOĞLU**, Metin, Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 48, S. 1-4, 1999, s. 137-138; **ÜZÜLMEZ**, İlhan: Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 58, 2005, s. 44;

Karine terim anlamıyla bilinen bir husustan bilinmeyen bir hususu çıkarmak anlamına gelmektedir⁴. Bu itibarla karineler belirli varsayımlar üzerinden ispatın gerçekleştirilmesini sağlamaktadırlar. Suçsuzluk karinesi sanığın suçunun mahkeme tarafından tespit edilmediği durumlarda suçlu sayılmamasını sağlayan bir varsayım kuralıdır⁵. Bu kural tabi olarak ancak bir suç isnadının varlığı halinde uygulama alanı bulur⁶. Hakkında suç isnadı bulunmayan kişinin böyle bir kuraldan yararlanma ihtiyacı zaten söz konusu değildir. Suçsuzluk karinesi bu açıdan aynı zamanda bir haktır⁷. Suç isnadı altında bulunan kişilerin suçlu sayılmama hakları vardır. Bu kişilere karşı suçlu muamelesi yapılması bu hakkın ihlali anlamına gelir.

Suçsuzluk karinesi en başta yargı makamlarının riayet etmesi gereken bir kural ve haktır. Sadece ceza yargısında değil diğer yargılamalarda da suçsuzluk karinesi ilkesine dikkat edilmelidir. Ceza yargısında yargı makamları suçluluğu sabit olmayan kişilere yönelik peşin bir hükümlerle suçlu muamelesinde bulunamazlar. Bu durum kişinin yargılanmadan mahkûm edilmesi anlamına gelecektir. Bu nedendir ki suçsuzluk karinesinin en ağır ihlali ceza yargısı makamlarının gerçekleştirdiği ihlaldir. Ceza yargısı makamları şüpheli veya sanığın suçluluğunu peşinen kabul edecek eylemlerden kaçınmalıdır⁸. Bu sadece suçsuzluk karinesinin değil tarafsız ve bağımsız mahkeme önünde yargılanma hakkının da ihlal

CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2018, s. 178.

⁴ **BİRTEK**, Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 500; **PEKCANITEZ**, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler, 8. Baskı, Ankara 2014, s. 255.

⁵ **FEYZİOĞLU**, s. 138-139; **ÜZÜLMEZ**, s. 43.

⁶ **ÜZÜLMEZ**, s. 45; Diğer bir görüş ise Anayasa'nın sadece suçsuzluk karinesini suç isnadının bulunduğu durumlarla sınırlı kabul etmediğini suç isnadı bulunmaksızın kamu otoritelerince kişiye suçlu muamelesinin yapılmasının da suçsuzluk karinesini ihlal edeceğini belirtmektedir. Ancak söz konusu yazarlar AİHS'de suçsuzluk karinesinin yalnızca suç isnadının varlığı hallerinde uygulanan bir kural olarak düzenlendiğini kabul etmektedirler. **YILDIRIM**, Akif, Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararları Işığında Masumiyet Karinesi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 111, 2015, s. 119; **FEYZİOĞLU**, s.141.

⁷ **FEYZİOĞLU**, s. 157; **ÜZÜLMEZ**, s. 70; **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 31.

⁸ **FEYZİOĞLU**, s. 148-149

edilmesi anlamına gelir. Diğer yargı makamları ise ceza mahkemeleri tarafından suçu sabit olmayan kişi hakkında kişinin suç işlediğini kabul ederek karar veremeyeceklerdir. Zira bu durum kişinin suçlu muamelesi görmesi anlamına gelir.

Yargı makamları dışındaki resmi makamların da suçsuzluk karinesine uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda resmi makamlar yaptıkları açıklamalarda hakkında soruşturma bulunan bir kişinin suçu işlediğini ifade edemezler. Veya kişinin suçu işlediğinden bahisle işlem tesis edemezler⁹.

Diğer üçüncü kişilerin de suçsuzluk karinesine uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Bu husus özellikle basın-yayın faaliyetleri açısından ele alınmaktadır. Basın-yayın organları bazı hallerde hakkında soruşturma ve kovuşturma bulunan kişileri suçu işlemiş kişi olarak kamuoyuna yansıtmaktadırlar. Bu durum suçsuzluk karinesinin ihlaline neden olabilmektedir. Bunu engellemek üzere devletin mevzuatında gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir¹⁰.

Suçsuzluk karinesi, bir suç ithamının yapılmasıyla birlikte işlerlik kazanan bir kuraldır. Suç ithamından sadece şüpheliye yapılan bir sözlü veya yazılı itham anlaşılmalıdır. Bir kişinin gözaltına alınması, tutuklanması gibi kişinin durumunu etkileyen hallerde de suç ithamının varlığı AİHM tarafından kabul edilmektedir¹¹. Mahkemenin vereceği hükümler sanığın suçu işlediği sabit olarak kabul ediliyorsa artık suçsuzluk karinesi ilkesinin uygulanma imkânı ortadan kalkar¹². Başka bir ifadeyle mahkeme tarafından suçu işlediği sabit olduğu kabul edilen kişi suçsuz sayılma hakkına sahip değildir. Buna karşılık sanığın suçu işlediğini kabul etmeyen bütün ceza muhakemesi hükümleri açısından suçsuzluk karinesine hükümden sonra da riayet edilmesi gerekmektedir. Ceza

⁹ CENTEL/ ZAFER, s.179.

¹⁰ ÜZÜLMEZ, s. 53-54.

¹¹ AİHM içtihatlarında bu hususta ilgili iç hukukla bağlı kalmamakta ve bu şekilde kıstaslar geliştirmektedir. ÜZÜLMEZ, s. 47. Fakat iç hukukumuz açısından kişinin durumunu etkileyen koruma tedbirinde kişiye hakkındaki suç isnadının anlatılacağına dair hükümlerin mevcut olduğunu da belirtmemiz icap eder. (Bkz. CMK m.90/4, 147/1-b).

¹² YILDIRIM, Masumiyet Karinesi, s.120.

mahkemesinin beraat veya düşme gibi kararlarından sonra kişiye suçlu muamelesi yapmak, suçsuzluk karinesinin ihlali anlamına gelecektir.

B. Ceza Muhakemesinde Düşme Hükümü

Ceza muhakemesinde hüküm, uyuşmazlığı çözen ve sona erdiren mahkeme kararını ifade etmektedir¹³. Mahkeme duruşmada ortaya konulan ve tartışılan delillerden belirli bir sonuca ulaşır ve bu sonuç doğrultusunda uyuşmazlığı sona erdirir. Bu sonucun ne olabileceği (hüküm çeşitleri) 223. maddede belirtilmiştir. Düzenlemeye göre beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı hükümdür¹⁴.

Bu hükümlerden bazıları davanın esasına ilişkin bir önerme içermektedir. Örneğin mahkûmiyet kararı sanığın suçu işlediğine ilişkin bir hüküm ifade ederken, ceza verilmesine yer olmadığı kararı sanığın fiili işlediği ancak ceza sorumluluğu bulunmadığına işaret etmektedir¹⁵. Buna karşılık diğer bazı hükümler uyuşmazlığın esasına ilişkin bir çözüm getirmemektedir. Bu hükümler ceza mahkemesinin uyuşmazlığın esasını çözmek için muhakemeye devam edemediği hallerde verilmektedir. Davanın reddi ve düşmesi kararları bu niteliktedir. Davanın reddi kararı

¹³ **KURŞUN**, Günal, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2016, s.41; **DOĞAN**, Koray, Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ceza Hukuku Dergisi, C. 3, S. 7, 2008, s. 172; **BEKAR**, Elif, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri (CMK m. 223), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 75, S. 1, 2017, s. 17. Hüküm muhakeme sonunda ulaşılan sonuçtur. Bununla beraber bu sonuç kesinleşinceye kadar mahkeme kararının mütalaa olarak ifade edilmesi gerekir. **BIÇAK**, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 771.

¹⁴ Buradaki belirleme sınırlayıcıdır. Kanunun 223.maddesinde gösterilenlerden başka türlü bir hükme ulaşılabilmesi mümkün değildir. "...hüküm fıkrasının mahsus bölümünde yer alan "beraati ve ceza verilmesine yer olmadığına" ibaresinin beraatine ibaresi ile değiştirilmesine..." Y. 1. CD, 22.01.2019, E.2018/3952, K.2019/131.

¹⁵ TCK'nın benimsediği suç teorisine göre tipik ve hukuka aykırı bir fiilin işlendiği ve fakat cezalandırılabilirliğinin diğer şartlarının gerçekleşmediği durumlarda "ceza verilmesine yer olmadığı" karar verilmektedir. **AKBULUT**, s. 685. Buna karşılık objektif cezalandırılabilirlik şartları haksızlığın kurucu unsurları arasında sayılmamasına rağmen bu şartların yokluğu halinde "beraat" kararının verilmesi gerektiği belirtilmektedir: **ÖZGENÇ**, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2023, s. 768, dpn. 768. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiğine ilişkin bkz: **KANGAL**, Zeynel T., Cezalandırılabilirliğin Objektif Koşulları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 68, S. 1-2, 2010, s. 156.

iddianameye konu olan fiile ilişkin bir davanın devam ediyor olması veya verilmiş bir hüküm bulunması halinde verilmektedir. Davanın düşmesi kararı ise davanın reddi nedenleri haricinde muhakemeye devamın kanunen kesin bir şekilde mümkün olmadığı hallerde verilmektedir. Bu nedenler çoğunlukla muhakeme engeli başlığı altında toplanmaktadır¹⁶.

Esası çözen ceza muhakemesi kararlarında çoğunlukla ceza uyumsuzluğu ile ilgili olarak net bir sonuca ulaşılır. Örneğin sanığın suçu işlemediğinden bahisle verilen beraat kararı (m.223/2-b) açıkça onun suçsuzluğuna işaret eder. Keza verilen mahkûmiyet kararı da sanığın açıkça suçu işlediğini göstermektedir. Bu durumlarda suçsuzluk karinesi ile ilgili bir uygulama sorunu ile karşılaşılması güçtür. Suçu işlemediğinden bahisle verilen beraat kararı sonrasında sanığa suçlu muamelesinin yapılması hukuk düzeni açısından zaten bir çelişki teşkil eder. Böyle bir durumda suçsuzluk karinesine dayanılmasına gerek yoktur zira sanık zaten mahkeme kararı ile suçsuz ilan edilmiştir. Mahkûmiyet kararının verildiği hallerde de suçsuzluk karinesine dayanılmaz. Zira burada da mahkeme açıkça sanığın suçluluğunu kabul etmiştir. Bu sanığın suçsuzluk karinesine dayanarak suçsuz olduğunu savunabilmesi hukuken mümkün değildir. Belirtelim ki ceza verilmesine yer olmadığı kararında da sanığın tipik bir haksızlığı gerçekleştirdiği sabittir. Fakat ceza hukuku kuralları çerçevesinde cezalandırılabilirlik şartlarından birisi gerçekleşmediği için sanık cezalandırılmamaktadır. Bu itibarla ceza verilmesine yer olmadığı kararının verildiği durumlarda suçsuzluk karinesinin etkisi sınırlı olacaktır¹⁷.

¹⁶ DOĞAN, s. 192.

¹⁷ Alman hukukunda beraat kararından farklı olarak ceza verilmesine yer olmadığı kararı (Straffreierklärung) yalnızca karşılıklı hakaret (StGB § 199) durumunda gündeme gelmektedir. Bu durumda yargılama giderlerinin sanıklara yükleneceği açıkça belirtilmiştir (StPO § 468). BEKAR, s. 37-38. Tam olarak hukukumuzdaki düzenlemenin karşılığı olarak görülmesi de karşılıklı hakaret durumunda Alman Kanun Koyucunun suçsuzluk karinesini kabul etmediğini söyleyebiliriz. Benzer bir düzenleme CMK'nın 328. maddesinde de mevcuttur. Bununla birlikte CMK 327. madde düzenlemesinde diğer durumlarda verilecek ceza verilmesine yer olmadığı kararlarında kişinin sadece kendi kusurundan ileri gelen giderleri ödemeye mahkûm edileceğini kabul etmiştir.

Fakat esasa ilişkin olduğu düşünülen bazı kararlar aslında uyumsuzluğu tam anlamıyla belli bir sonuca bağlamamaktadır. Bu durum şüpheden sanık yararlanır ilkesinin sonucu olarak verilen beraat kararlarında karşımıza çıkar. 223. maddenin 2. fıkrasının e bendine göre yüklenen suçun sanık tarafından işlendiği sabit olmadığı hallerde beraat kararı verilecektir. Düzenleme sanığın suçu işlemediğinin sabit olmadığı ancak diğer taraftan suçu işlediğinin de yeterli miktarda delille ispatlanamadığı hallerde beraat kararı verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda mahkemenin verdiği karar esasında sanığı ne suçlu ne de suçsuz olarak kabul etmektedir. Fakat sanık suçsuzluk karinesi gereği suçsuz olarak kabul edilmekte ve böylece muamele görme hakkına sahip olmaktadır¹⁸.

Davanın reddi kararında esasen böyle bir sorun söz konusu değildir. Zira davanın reddi kararı sadece iddianameye konu olan fiille ilgili bir hüküm veya davanın bulunduğuna işaret eder. Buna karşılık düşme kararları sanığın suçu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle verilen beraat kararlarında olduğu gibi sanık hakkında suçlu yargısında bulunmadığı gibi suçsuz yargısında da bulunmaz. Düşme kararı yalnızca davaya kesin olarak devam edilmesini engelleyen bir neden bulunduğundan ötürü muhakemenin sonuçlandırıldığını belirtir. Dolayısıyla burada sanık suçsuzluk karinesi kuralı gereğince suçlu sayılmamaktadır.

Fakat bu iki halde de sanığın suçsuzluğu esasında bir hukuki bir varsayımdan ibarettir. Bu sanığın gerçekte tam anlamıyla aklanabildiğini söylemek güçtür. Gerçekten de suçu işlemediği sabit olduğu için beraat eden bir sanık ile suçu işlediği sabit olmadığı için hakkında beraat kararı verilen veya dava zamanaşımı nedeniyle davası düşürülen sanığın aynı konumda olduğu söylenemez. Birinci sanık sadece hukuki bir varsayımla değil mahkemenin kesin bir tespitiyle masumdur. İkinci sanık ise suçsuzluk karinesine dayanabildiği için suçsuzdur. Sosyal gerçeklik böyle bir sonucu gerektirmektedir.

Söz konusu sosyal gerçeklik ve hukuki varsayım arasındaki farklılık iki farklı sorunu gündeme getirecektir. Birincisi sanığın hukuki varsayıma dayalı olarak suçsuz kabul edildiği hallerde sanık hakkında çözüme kavuşturulamayan suç şüphesi nedeniyle gerçekleştirilen idari eylemler

¹⁸ Doğan, s.180; Centel/ Zafer, s.805.

ve verilen yargı kararları suçsuzluk karinesi ile nasıl bağdaştırılacaktır? İkinci sorun ise suçsuzluk karinesi ile sosyal gerçeklik arasında bir uyum sağlanmasına ilişkin sanığa bir hak tanınacak mıdır? Başka bir deyişle sanık mahkemeden **aklanmasını** talep edebilecek midir? Aşağıda bu iki soruya AİHM ve Anayasa Mahkemesi Kararları çerçevesinde cevap vermeye çalışacağız.

II. DÜŞME KARARI ve SUÇSUZLUK KARİNESİNE RİAYET EDİLMESİ SORUNU

A. Düşme Kararı Verilirken Suçsuzluk Karinesine Riayet Edilmesi Sorunu

Yukarıda da ifade edildiği üzere düşme kararı verilen hallerde mahkeme kanunen maddi gerçeği araştırmaktan sarfınazar etmekte ve yargılamayı sanığın üzerindeki şüphe ile ilgili herhangi bir karar vermeksizin sonuçlandırmaktadır. Şu hâlde mahkemenin düşme kararı verirken maddi gerçeğe ilişkin bir açıklamada bulunmaması icap eder. Bu nedenlere bağlı olarak esasında sanığın suçluluğunu tespiti yetkili olan ceza mahkemesinin düşme kararının gerekçesinde maddi gerçeğe atıf yaparak sanığın aslında suçu işlediğine dair bir açıklamada bulunulması suçsuzluk karinesinin ihlali anlamına gelir¹⁹. Ceza mahkemesi sanığın suçluluğunu ancak mahkûmiyet kararı ve ceza verilmesine yer olmadığı kararı ile tespit edebilir.

B. Düşme Kararı Sonrasında Yaşanan Uyuşmazlıklarda Suçsuzluk Karinesine Riayet Edilmesi Sorunu

Yukarıda da ifade edildiği üzere suçsuzluk karinesi ceza yargılamasından sonra da riayet edilmesi gereken bir ilkedir. Özellikle davanın esastan çözülmediği, sanığın mahkeme kararı ile aklanmadığı kararlar açısından yargılama sonrasında suçsuzluk karinesine riayet edilmesi önem arz eder. Zira burada suçsuzluk karinesine riayet etmek bazı nedenlerden ötürü zorluk arz edebilmektedir. Cezai uyuşmazlık konusu

¹⁹ Alman hukukunda bu durum özellikle mahkemenin takdire bağlı olarak duruşmayı düşme kararı ile sona erdirebildiği ve yargılama giderlerini sanığa kusurlu olma ihtimalinin yüksek olması sebebiyle yükletildiği haller bakımından tartışılmaktadır. Sanığın kusur olasılığına ilişkin tespit, kusur yargısından ayrılmayacağı belirtilmektedir: **KÜHL**, Krisitian, Zur Beurteilung der Unschuldsvcrmutung bei Einstellungen und Kostcnentschcidungen, JR 1978, s. 98.

teşkil eden olay diğer hukuk disiplinlerince de çeşitli yönlerden uyumsuzluk konusu edilebilmektedir. Bir olayın ceza hukuku boyutu olduğu gibi disiplin hukuku ve özel hukuk boyutu da bulunabilmektedir. Bu noktada ceza mahkemesi tarafından verilen kararın diğer yargı kollarında etkisi bulunabilmektedir. Bununla birlikte diğer yargı kollarının ceza yargısından farklı sonuçlara ulaşabilmesi mümkündür.

Ceza yargılamasında delil serbestisi ilkesi geçerlidir (CMK m. 217). Bu ilke gereğince ispat açısından serbestlik kural olup mahkeme maddi gerçeği her türlü delille tespit edebilmektedir²⁰. Bu nedenle ceza yargılaması sonucunda hâkim tarafından ulaşılan kanaatin mutlak gerçeğe en yakın olduğu kabul edilebilir²¹. Ceza yargılamasının bu özelliği ceza mahkemesi tarafından maddi gerçeğe ilişkin yapılan tespitlerin diğer yargı makamları açısından bağlayıcı olmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda ceza mahkemesinin sanığın isnat edilen fiili işlediği veya işlemediğine ilişkin tespitleri diğer yargı makamlarını bağlar. Bu kapsamda ceza mahkemesi sanık bu fiili işlememiştir şeklinde kanaat getirdiği takdirde hukuk mahkemesinin sanığın fiile işlediğine dair bir tespitte bulunabilmesi mümkün değildir. Keza bu nedenle mahkûmiyet kararlarının maddi olay açısından diğer yargı makamlarını bağladığı kabul edilmektedir²². Zira

²⁰ **YENİSEY**, Feridun/ **NUHOĞLU**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2023, s. 541; **ŞAHİN**, Cumhur/ **GÖKTÜRK**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2023, s. 410; **YILDIZ**, Ali Kemal, Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi (Ceza Muhakemesinde İspat), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002, s. 9.

²¹ **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, s. 407.

²² "Borçlar Kanunu'nun 53. maddesi uyarınca ceza mahkemesince verilebilecek mahkûmiyet kararları maddi olay yönünden Hukuk Hakimini bağlayıcı niteliktedir. Ceza ve hukuk mahkemeleri kararları arasındaki ilişkiyi düzenleyen BK.nun 53. maddesi hükmü hukuk hâkimini, ceza mahkemesinin kesinleşen kararı karşısında maddî hukuk bakımından kural olarak bağımsız kılmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, hukuk hâkiminin bu bağımsızlığı sınırsız değildir. Her mahkûmiyet kararı o eylemin hukuka aykırılığını tespit etmesi bakımından hukuk hâkimini bağlayıcı niteliktedir. **Ceza hâkiminin saptadığı maddî olaylar ve özellikle fiilin hukuka aykırılığı ve davalılar tarafından işlenmiş olup olmadığı hukuk hâkimini bağlar.** Bir başka ifade ile Borçlar Kanunu'nun 53. maddesi hükmü uyarınca hukuk hâkimi ceza davasında alınmış kusur raporu ile bağlı olmamakla birlikte, kesinleşmiş ceza ilamıyla saptanmış maddî olgularla bağlıdır." Y. 11. HD, 28.09.2006, 8503/9459., **KAPANCI**, Kadir Berk, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi (TBK m.74), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, s. 521-522; **TANERİ**, Gökhan, Ceza ve Hukuk Mahkemesinin Kararlarının Birbirine Etkisi,

mahkûmiyet kararı sanığın isnat edilen fiili işlediğine ilişkin bir tespitte bulunmaktadır.

Ancak diğer hukuk disiplinleri şüphesiz maddi gerçekle alakalı uyumsuzluğu farklı esaslara göre çözmektedir. Ceza yargısı nihayetinde cezalandırma olup olmayacağına ilişkin bir çözüm ararken, hukuk yargısı tazminat sorumluluğuna ilişkin soruna çözüm aramaktadır. Burada hukuk disiplinlerinin sorumluluk esasları birbirinden farklıdır. Dolayısıyla maddi gerçeklikle ilgili bağlayıcılık hukuk veya idare mahkemesinin uyumsuzluğa ilişkin vereceği kararda kendisini göstermez. Bu nedenle hukuk mahkemesi veya idare mahkemesi fiili gerçeklikle bağlı kalmak koşulu ile beraat kararı verilen bazı hallerde tazminata hükmedebilir. Örneğin ceza mahkemesinde isnat edilen fiili kasten işlemediği için beraat kararı verilmesi sanığı hukuk mahkemesinde tazminat sorumluluğundan kurtarmayabilir. Zira haksız fiil sorumluluğunun esasları cezai sorumluluktan farklıdır²³. Ancak bu kapsamda hukuk mahkemesinin ceza mahkemesinin fiil tespiti ile de bağlı olması gerekir. Hukuk mahkemesinin sanığın fiili kasten işlediğinden bahisle tazminata hükmetmesi mahkemelerin verdiği kararlar arasındaki bütünlüğü bozacağı gibi sanığın suçu işlediğine dair dolaylı bir kabul oluşturduğundan da suçsuzluk karinesini ihlal edebilecektir.

Ceza muhakemesinde geçerli olan ispat kuralları sanığın mahkûmiyeti açısından şüpheden arındırılmış bir vicdani kanaate ulaşılmasını gerektirir. Bu durum ceza yargılaması sonucunda sanığın hukuki olarak en ağır yaptırım olan ceza ile karşılaşacak olmasının bir sonucudur. Hukuk düzeni en ağır yaptırım olan ceza açısından ispat kurallarında hassasiyet aramış, şüpheden arındırılmamış bir vicdani kanaate dayanarak mahkûmiyet kararı verilmesini yasaklamıştır²⁴. Bununla birlikte medeni yargılamada ve idari yargılamada ispatta aynı hassasiyetin gösterildiği söylenemez. Hukuk yargılamasında maddi gerçeğe ulaşılmaya

Adalet Dergisi, S. 51, 2015, s. 77; YAVUZ, Özge Ceren, Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Halinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, s. 128.

²³ KAPANCI, s. 515 vd.

²⁴ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 408.

çalışılmaz, şekli gerçeğin tespiti ile yetinilir²⁵. Keza disiplin yargılamalarında her türlü şüpheden arındırılmış bir vicdani kanaatten ziyade verilecek ceza da göz önünde tutularak daha hafif bir ispat ölçütü belirlenebilmektedir. Şu hâlde ceza yargılamasının sıkı ispat kuralı nedeniyle maddi gerçeği tespit etmediği hallerde diğer yargı kollarının maddi gerçeğe ilişkin bir takım tespitlerde bulunabilmesini mümkün görmek gerekir. Ancak böyle bir kabul suçsuzluk karinesinin esasları çerçevesinde reddedilebilecektir. Zira ceza mahkemesi tarafından isnat edilen fiil gerçekleştirilmiştir denilemiyorsa bu sefer suçsuzluk karinesi devreye girecek ve söz konusu fiilin işlendiği diğer yargı makamları ve idari makamlar tarafından belirlenemeyecektir.

Bütün bu belirlemeler yapılan ceza kovuşturmasının sonradan yapılan yargılamalarda veya disiplin soruşturmalarında göz önünde bulundurulmayacağı anlamına gelmemektedir. Ceza mahkemesinin yaptığı söz konusu yargılama sonucunda ortada bir şüphe kalmıştır ve bu şüphe diğer yargılamalar açısından hukuk disiplinlerinin gerektirdiği şekillerde değerlendirilecektir²⁶. Fakat bu yapılırken yukarıda söylediklerimizin aynen geçerli olduğunu vurgulamamız gerekir. Söz konusu yargılamalarda ceza mahkemesi tarafından isnat edilen fiil işlenmemiştir denilememişse bu yargılamalarda isnat edilen fiilin işlendiğinden bahisle bir karar verilemeyecektir. Bu durum suçsuzluk karinesi ilkesinin bir gereğidir.

Yaptığımız bu tespitler çerçevesinde ceza yargılaması sonrasında karar vericilerin karar verirken kullandıkları dile azami özen göstermeleri gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Anayasa Mahkemesi de verdiği

²⁵ CENTEL/ ZAFER, s. 7.

²⁶ Ceza mahkemesinin suçun işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle verdiği karardan sonra var olan şüphe Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir: “Dosya kapsamına göre her ne kadar olay mesai saatinden sonra ve işyeri dışında meydana gelmiş ise de, davacı hakkında genel ahlaka aykırı bir suç işlediğine ilişkin kamu davası açılmasına neden olan iddia ve bu iddianın geniş bir kitleye yayılması işyerinde olumsuzluklara yol açacak niteliktedir. Davalı belediyede temizlik işçisi olarak çalışan davacı hakkındaki iddiaların ilçe halkı tarafından bilinmesi kurum açısından iş sözleşmesinin devamını zorlaştırmıştır. Davalı işverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın kabulü hatalı olmuştur.” Anayasa Mahkemesi karar ile ilgili yapılan başvuruda kullanılan dil açısından suçsuzluk karinesini ihlal eden bir durum olmadığı için başvuruyu reddetmiştir. Mustafa Akın Başvurusu, B.No:2013/2696.

kararlarında bu hususu vurgulamaktadır. Bu kapsamda ilgili makam uyuşmazlık hakkında karar verirken daha önce yapılmış bulunan ceza yargılamasını göz önünde bulundurabilecektir. Bu durum özellikle disiplin yargılamaları açısından önem taşımaktadır. Ceza yargılamasından beraat edilmiş olması dahi disiplin yaptırımının uygulanmasına engel olmamaktadır²⁷. Disiplin hukuku şahısların gerçekleştirdikleri görevler nedeniyle tabi oldukları kuralları düzenleyen ve kurallar karşılığında görev yükümlülüğüne has cezalar öngören bir hukuk dalıdır. Bu kapsamda kamu görevlilerinin icra ettikleri fiiller nedeniyle disiplin sorumlulukları söz konusudur. Özellikle bazı görevler açısından disiplin sorumluluğunun daha ağır olabileceği müşahede edilmektedir. Örneğin bir silahlı kuvvetler personeli açısından bir suç işlemiş olmak değil suç ile itham edilmiş olmak dahi disiplin sorumluluğunu gerektirebilir. Bir silahlı kuvvetler personeli ile ilgili yapılan ceza kovuşturmasında düşme kararı verildiğini varsayalım. Burada idare yapılan ceza kovuşturmasının ağırlığını dikkate alarak disiplin cezası verebilecektir. Fakat bu disiplin cezası verilirken sanığın suçu işlediğine dair bir belirleme yapılamayacağından bu anlama gelecek bir ifade de kullanılamayacaktır. Bu kapsamda idare verdiği kararda sanığın geçirdiği ceza soruşturmasının ağırlığına dayanarak disiplin cezası verebilecektir²⁸.

²⁷ OĞURLU, Yücel, Ceza Mahkemesi Kararlarının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 2, 2003, s. 114.

²⁸ YILDIRIM, Masumiyet Karinesi, s.122. Anayasa Mahkemesi verdiği bir kararında bu hususa vurgu yapmaktadır: *Başvuru konusu olay incelendiğinde başvuru konusunun niçin ayırma işlemine tabi tutulduğuna ilişkin sorusuna idare tarafından verilen cevapta "... suçundan işliğin kesildiği tarih itibarıyla devam eden soruşturmanın TSK'da görev yapmasını engelleyici nitelik ve nicelikte olduğu..." ifadelerine yer verilmiştir. Askeri disiplin gerekleri dikkate alındığında masumiyet karinesinin disiplin hukukunun uygulanabilmesi için mutlaka ceza davalarının sonucunun beklenmesini gerektirdiği söylenemez. Kişinin suçluluğunu ima eden ya da kabul eden bir yargı söz konusu olmadıkça, sadece soruşturma açılmış olması da disiplin işlemlerinin başlatılması veya disiplin yaptırımı uygulanması için yeterli görülebilir. Dolayısıyla ilgili kişi hakkında başlatılan soruşturmalara atıf yapan idarenin cevabındaki ifadelerin masumiyet karinesini ihlal ettiği söylenemez.* Aynı başvuruda idarenin verdiği karara karşı açılan iptal davasında idari yargı makamının verdiği kararın suçsuzluk karinesini ihlal etmediği belirtilmiştir. Verilen karar şu şekildedir: *Davacı hakkında 'uyuşturucu ticareti yapmak', 'rüşvet almak', 'gece vakti hırsızlık' ve 'iftira' suçlarından dolayı kamu davası açıldığı ve yapılan ceza yargılaması sonucu tüm suçlardan beraat kararı verildiği anlaşılmakta ise de; davacının üç suçtan delil yetersizliği nedeniyle beraat ettiği, davacının toplumla yakın ilişki içinde bulunan bir jandarma personeli olarak*

Söz konusu kararın denetiminde de aynı esas geçerlidir. Burada da idare mahkemesi kullandığı dile özen gösterecek sanığın isnat edilen fiili işlemiş olabileceğine veya işlediğine ilişkin bir belirlemede bulunamayacaktır²⁹.

*içinde bulunduğu eylemlerin dava konusu işlem ve idare hukuku açısından ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Söz konusu suçlara bağlı eylemler hakkında **beraat kararı verilen gerekçeli hükümler incelendiğinde, davacının içinde bulunduğu eylemlerin** nitelik ve nicelik olarak, göz ardı edilemeyecek özellikte olduğu, **tanık ifadeleri dikkate alındığında** davacının bir TSK. personeli ve kolluk görevlisi olması açısından kabul edilemeyecek seviyede **eylemler içinde bulunduğu**, bu eylemler içinde bulunan davacının artık TSK.'de görev yapması olanağının ortadan kalktığı, davalı idare tarafından kullanılan takdir yetkisinin objektif sınırlar içinde kullanıldığı değerlendirilmekte, dava konusu işlemde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ramazan Tosun Başvurusu, B.No:2012/998.*

- ²⁹ AİHM Erkol/Türkiye Davasında (B.No:50172/06) bu nedenlere bağlı olarak suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir: “AİHM öncelikle İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi kararının bir mahkûmiyet kararı olmadığını gözlemler. Nitekim Yargıtay 26 Mayıs 2005 tarihli kararında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi kararı ile başvuranın mahkûm edilmediğini, yargılamanın ertelenmesine karar verildiğine hükmetmiştir. (...) Trabzon İş Mahkemesi, 21 Eylül 2004 ve 13 Ekim 2005 tarihli kararlarında başvuranın “suçu islediğine” ve parayı “zimetline geçirdiğine” hükmetmiştir. Somut davada AİHM, Trabzon İş Mahkemesinin, başvuranın “suçu islediği” şeklindeki net ifade şeklinin ceza davası ve müteakip tazminat davası arasında yeterince açık bir bağ kurduğunu, bunun da AİHS’in 6/2 maddesinin kapsamının tazminat davasını içine alacak şekilde genişletilmesini meşru bir hale getirdiği kanaatinde. Ayrıca söz konusu İş Mahkemesi başvuranın isnat edilen suçu islediğini belirtmekle kalmamış, başvurana hiçbir zaman isnat edilmediği halde parayı “zimetline geçirdiğine” de hükmetmiştir. AİHM, kullanılan ifadeler dikkate alındığında İş Mahkemesinin hukuk yargısının sınırlarını aşarak önündeki davayı inceleme görevinin ötesine geçtiği kanısındadır. Kullanılan ifade şekli ve mahkemenin olaylara ilişkin yeni bir değerlendirme yapmamış olması ışığında AİHM, Trabzon İş Mahkemesinin başvuranın hakkında yapılan cezai suçlamaya ilişkin olarak başvuranın masumiyetine şüphe düşürmekle kalmayıp ayrıca kendisini, hiçbir zaman isnat edilmemiş bir suçtan suçlu bulduğunu tespit etmiştir. Yukarıda belirtilen değerlendirmeler AİHM’in başvuranın masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varması için yeterlidir.” YILDIRIM, Masumiyet Karinesi, s.123-124. Kullanılan dilin suçsuzluk karinesini ihlal edildiğinin kabul edildiği bir AYM kararında başvuran imam hatip olarak görev yapmaktayken hakkında Hizbullah terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmış bu nedenle görevine son verilmiştir. Başvuran hakkında başlatılan ceza kovuşturması zamanaşımının nedeniyle düşürülmüş ardından başvuran Diyanet İşleri Başkanlığına göreve geri dönmek için başvurmuştur. Söz konusu başvuru reddedilmiş başvurunun reddi üzerine Ankara İdare Mahkemesini iptal davası açılmıştır. İptal davası üzerine idare mahkemesince verilen karar şu şekildedir: “Her ne kadar davacı tarafından, “Hizbullah Terör Örgütünün Sair Efradı Olmak” suçundan cezalandırılması istemi ile hakkında açılan kamu davasının görüldüğü Diyarbakır 2 nolu Ağır Ceza Mahkemesinin 17.4.2008 gün ve E:1995/375, K:2008/133 nolu kararıyla hakkında beraat kararı verildiği bu nedenle suçsuz olduğunun mahkeme kararıyla

C. Beraat Kararı Yerine Düşme Kararı Verilmesi

Ceza muhakemesinde beraat kararının düşme kararına nazaran sanık açısından lehe olduğu kabul edilmektedir³⁰. Sanığın suçu işlemediği gerekçesiyle verilecek beraat kararı onun aklanmasını sağlamaktadır. Halbuki düşme kararında maddi gerçeğe ilişkin bir belirleme bulunmadığı için sanığın aklanması söz konusu değildir. Bu hususu göz önünde tutan kanun koyucu CMK'nın 223. maddesinin 9. fıkrasında "*Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez*" hükmünü ihdas etmiştir. Düşme nedenleri sanığın aleyhine olan sonuçları engellemesi için belirlenmiştir. Hüküm gereğince sanığın lehine olan bir durumun ortaya çıkmasının düşme kararı ile engellenmesi amaçlanmaktadır³¹.

Ancak uygulamamız açısından bu hükmün oldukça dar yorumlandığı müşahede edilmektedir. Yargıtay düşme kararı yerine beraat kararı verilmesi gerekliliğini ancak dosyanın ilk görünüşü itibarıyla beraat kararı verilebilecek hallerle sınırlamaktadır³². Buna göre dosyanın incelendiğinde doğrudan beraat kararı verilmesi gerektiği anlaşılıyorsa bu durumda düşme kararı verilemeyecek, beraat kararı verilecektir. Ancak öğretilerde haklı olarak Yargıtay'ın bu yaklaşımının doğru olmadığı ifade edilmektedir. Düşme kararı yerine beraat kararı verilmesinin yalnızca dosyanın ilk görünüşü itibarıyla beraat kararı verilmesi gereken hallerle sınırlandırılması CMK'nın öngördüğü ceza muhakemesi sistemiyle uyumluluk arz eden bir yorum değildir. Zira CMK'nın öngördüğü sistemde

ortaya konulması nedeniyle yeniden görevine iade edilmesi gerektiği ileri sürülmekte ise de; söz konusu mahkeme kararında suç türünün zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığı belirtildiğinden bu durumun suçun varlığını ortadan kaldırmadığı da açık olup bu yöndeki iddiaları dava konusu işlemi sakatlar nitelikte görülmemiştir." AYM, Sebğatullah Altın Başvurusu B. No: 2013/1503.

³⁰ **ŞAHİN**, Cumhuriyet, Dava Zamanaşımı Sanığın Aklanmasına Engel Olabilir Mi? Beraat Kararı İle Zamanaşımı Dolayısıyla Verilen Düşme Kararı Arasındaki Öncelik İlişkisi, Adalet Dergisi, S. 45, 2013, s. 233; **GÖKCEN**, Ahmet/ **ALŞAHİN**, M. Emin/ **ÇAKIR**, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2024, s. 649.

³¹ **ŞAHİN**, s.233.

³² Yargılama faaliyeti ve delillerin değerlendirilmesine gerek olmaksızın fail hakkında beraat kararı verilebiliyorsa bu durumda derhal beraat kararı verilebilecek bir durumun olduğu kabul edilir **DENİZ**, İsmail, Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri Oluşturma Şekilleri-Şartları) Ankara 2014, s.123.

mahkemenin ilk görünüşte beraat kararı verilmesi gereken bir iddianameyi kabul ederek yargılama yapması söz konusu olmamaktadır. Böyle bir iddianamenin CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrası uyarınca toplanan delillerin suçun işlendiği noktasında yeterli bir şüphe oluşturmaması nedeniyle iade edilmesi gerekmektedir (CMK m. 174, f. 1-a). Dolayısıyla CMK'nın öngördüğü muhakeme sisteminde görünüş itibariyle direk beraat kararı verilmesi gereken bir dosyanın ceza davasına konu olması mümkün değildir. Hal böyle olunca Yargıtay'ın düşme kararı yerine beraat kararı verilmesi gereken halleri yalnızca ilk görünüş itibariyle beraat kararının verilebilecek hallerle sınırlaması anlamsız bir uygulama olmaktadır³³.

Yargıtay'ın bu hususta bir uygulaması da Ceza Genel Kurulunda dava zamanaşımını ön sorun³⁴ olarak değerlendirmeye tabi tutmasıdır. Ön sorun incelemesi esasa dair hususlar dışında yapılan bir incelemedir. Ön sorun incelemesi sonucunda işin esasına girilmesine gerek görülüyorsa doğrudan karar verilebilmektedir. Dava zamanaşımının ön sorun incelemesine tabi tutulması düşme kararının verilmesi noktasında işin esasına girilmeyerek doğrudan düşme kararı verilmesine neden olmaktadır. Bu uygulama yöntemi de CMK'nın 223.maddesinin 9.fıkrasının uygulama alanını daha da sınırlamaktadır³⁵.

Yargıtay'ın bu kabulleri çerçevesinde şu şekilde bir uygulamayla karşılaşmaktadır. İlk derece mahkemesi uyuşmazlıkla ilgili beraat kararı verilmesi gerektiğine hükmetmekte Yargıtay bir usul eksikliği veya başka bir nedenle bozmaktadır. Bozma sonrası yapılan yargılamada ilk derece mahkemesi direnme kararı vermekte bu karar üzerine dosya Ceza Genel Kuruluna gitmektedir. Bu sürecin oldukça uzun sürmesi Ceza Genel Kurulunun karar vereceği anda dava zamanaşımının dolmasına neden olmaktadır. Ceza Genel Kurulu dava zamanaşımını ön sorun olarak kabul

³³ ŞAHİN, s. 230.

³⁴ Ön sorun Yargıtay İç Yönetmeliğinin 27.maddesinde düzenlenmektedir. Düzenlemeye göre genel kurullarda işin esasına girmeden önce, konu ile ilgili olarak çözülmesi gereken bir ön sorun ortaya çıkarsa ilkin o yönden görüşme ve oylama yapılır. Oylama sonucu ön sorun karara bağlandığı takdirde, gerekiyorsa işin esasına geçilerek görüşmesi yapılır ve oylanır.

³⁵ ŞAHİN, s. 229-230.

ederek işin esasına girmeksizin düşme kararı vermekte ve sonuç olarak sanık lehine olan beraat kararı kötü bir uygulama yöntemi ile düşme kararına çevrilmiştir. Söz konusu uygulama sanığın daha lehine olan beraat kararının verilebileceği hallerde düşme kararının verilmesinin yasaklanması kuralını tersine çevirmektedir. Bu nedenle bu uygulamanın CMK'nın öngördüğü kurallarla bağdaştırılması mümkün görülmemektedir.

Bununla birlikte konunun insan hakları çerçevesinde de ele alınması gerekmektedir. Bu anlamda verilen beraat kararının yukarıda belirttiğimiz uygulama çerçevesinde düşme kararına çevrildiği hallerde bir insan hakkı ihlalinin bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir. Bu çerçevede değerlendirilmesi gereken bir hak "aklanma hakkıdır". Aklanma hakkı sanığın suçsuzluğunun tespitini isteme hakkıdır³⁶. Bu hak daha ziyade mahkemeye başvurma hakkı ile birlikte ele alınmaktadır. Burada tartışılacak husus kişinin mahkemeye başvurarak kendisi hakkında beraat kararı verilmesini talep etme hakkı olup olmayacağıdır. Şüphesiz kişinin mahkemeye başvurarak beraat kararı verilmesini talep etmesi aklanmayı talep etmesi anlamına gelecektir.

Konunun suçsuzluk karinesi açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Sanık hakkında suçu işlemediğinden bahisle beraat kararı verilmesi sanığın suçsuzluğunun kabul edilmesi anlamına gelir. Sanığın suçsuzluğunun mahkeme kararıyla sabit olması halinde suçsuzluk karinesi sanık açısından ileride yapılacak yargılamalarda çok daha etken bir koruma sağlayacaktır. Buna karşılık düşme kararından sanık suçsuzluk karinesi gereğince yalnızca suçlu sayılmayacak buna binaen suçsuzluk karinesinin sanık koruması daha dar bir çerçevede gerçekleşecektir. Burada suçsuzluk karinesi açısından karinenin sanığın suçlu sayılmama konumundan suçsuzluğunun tespiti konumuna yükseltme hakkı tanıyıp tanımadığı tartışılabilir³⁷. Ancak konunun daha ziyade mahkemeye başvurma hakkıyla ilgili olduğunu belirtmemiz gerekmektedir.

³⁶ Ceza muhakemesi kanununda şikâyetin geri alınması ve hükmün açıklanmasının gerir bırakılması sanığın rızasına tabi kılınmış böylelikle sanığa aklanma imkânı verilmiştir. **YILDIRIM**, Akif, Aklanma Hakkının Yargı Kararları ve Mevzuattaki Durum Açısından Değerlendirilmesi, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 10, S. 108, 2015, s. 113.

³⁷ **YILDIRIM**, Aklanma Hakkı, s. 115.

İfade edelim ki mahkemeye başvurma hakkı AİHM içtihatları çerçevesinde hukuk yargılamaları ile ceza yargılamaları arasında ayırım yapılarak belirlenmektedir. AİHM bu hakkın asıl olarak hukuk yargılamalarında ön plana çıktığını kabul etse de ceza yargılamalarında da bu hakkın var olduğunu kabul etmektedir. Ancak AİHM ceza yargılamalarında bu hakkın daha sınırlı bir çerçevesinin olduğunu da belirtmektedir³⁸. Ceza yargılaması bir kamu davası mahiyetinde olduğundan sanığın uyuşmazlığın çözümlenmesini talep etme hakkı bulursa da **uyuşmazlığın belli bir yönde çözümlenmesini talep etme hakkı bulunmamaktadır**³⁹. AİHM bu hususta uzun süre itham altında bulundurulmayı bir

³⁸ YOLCU, Serkan, Adil Yargılanma Hakkı Karşısında Yasama Dokunulmazlığını Yeniden Düşünmek: Atilla Kart Olayı Üzerine Bir Deneme, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 2, 2011, s. 383. AİHM'in söz konusu esasları kabul ettiği emsal nitelikteki kararını Deweer/Belçika davasında vermiştir. Söz konusu davada Deweer kasaplık yaparken işlediği iddia edilen bir fiil nedeniyle hakkında kamu davası açılmış fakat kamu davası sonuçlandırılmadan Deweer hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine kamu davası düşürülmüş Deweer'ın varisleri ise davanın devamını Deweer'ın beraatini talep etmişlerdir. Bu talebin kabul edilmemesi üzerine yapılan başvuruda AİHM mahkemeye erişim hakkının ceza yargısında yargılamayı sonuçlandırma talebini karşılama da yargılamanın hangi kararla sonuçlandırılacağına dair bir talep hakkı vermediğini belirterek başvuruyu reddetmiştir. Bkz. Deweer/Belçika, B.No:6903/75

³⁹ AİHM'in ceza yargısına başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin emsal niteliğinde bir kararı Atilla Kart/Türkiye başvurusunda verilmiştir. Atilla Kart Konya milletvekilidir ve milletvekili seçilmeden önce işlediği iddia edilen kamu görevlisine hakaret suçu nedeniyle hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma çerçevesinde milletvekili dokunulmazlığı nedeniyle dokunulmazlığın kaldırılması talebini içeren fezleke düzenlenmiş ancak meclis tarafından fezleke değerlendirmeye alınmamıştır. Atilla Kart buna karşılık yargılanmak için dokunulmazlığının kaldırılmasını meclisten talep etmiş ancak bu talebini karşılayacak herhangi bir işlem yapılmamıştır. Atilla Kart bir sonraki dönemde de milletvekili seçilince hakkında soruşturma devam etmesine mukabil sonuçlandırılmamıştır. Bunun üzerine Atilla Kart AİHM'e başvurmuştur. AİHM başvuranın yeniden milletvekili seçilmesi, cezai yargılamaların ertelenmesinin, başvuranın itibarını ya da siyasi kariyerini hiçbir şekilde zedelediğini ifade ederek masumiyet karinesinin ihlal edildiği şikayeti tamamen mesnetten yoksun bulmuştur. Buna karşılık AİHM Ashingdane/Birleşik Krallık Davasında devletin mahkemeye erişim hakkına getirebileceği sınırlamaların belirli kıstaslara uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre getirilecek sınırlama hakkın özüne zarar vermemelidir, meşru bir amaç gütmelidir, sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç ile kullanılan araç arasında orantılılık bulunmalıdır. AİHM söz konusu kıstasları Atilla Kart/Türkiye davasında da uygulamış başvurucunun yasama dokunulmazlığının kaldırılmamasının adaletin tecellisinin gerekleri ile bağdaşmadığını ve takip edilen meşru amaçla orantılı olmayan bir şekilde etkisizleştirdiğinden bahisle mahkemeye

insan hakkı ihlali olarak değerlendirmektedir. Buna karşılık uyuşmazlığı bitiren kararın devletin iç hukuku alakalı bir sorun olduğunu ve bunun AİHM incelemesine konu olmayacağı kabul edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi Ramazan Yıldız başvurusunda aynı esasları kabul ederek karar vermiştir. Başvuruya konu olan olayda başvuru hakkında teşekkül oluşturarak eroin madde ihraç etme suçundan kamu davası açılmış yapılan ilk derece yargılamasında hakkında cezaya hükmedilmiş fakat söz konusu hüküm Yargıtay tarafından bozulmuştur. Bozma üzerine yapılan yargılamada ilk derece mahkemesince beraat kararı verilmiş söz konusu karar temyiz edilmiş bunun üzerine yukarıda verdiğimiz uygulama doğrultusunda Yargıtay dava zamanaşımının olduğundan bahisle düşme kararı vermiştir. Başvuran hakkındaki beraat kararının kaldırılarak düşme kararı verilmesinden yakınlıkla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesinin mahkemeye erişim hakkı ile ilgili olarak söz konusu başvurudaki değerlendirmeleri şu şekildedir:

“29-Mahkemeye erişme hakkı, cezai olaylarda da uygulanabilir bir haktr. Bu bağlamda mahkemeye erişme hakkı, hakkında suç isnadı bulunan bir kimse- nin, bu isnat hakkında bir mahkeme tarafından bu isnadın yerinde olduğu ya da olmadığı yönünde bir karar verilmesini isteme hakkıdır (B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49). Ancak, suç ithamlarıyla ilgili karar elde etme hakkı mutlak değildir.

30- Diğer taraftan mahkemeye erişim hakkı, suçlanan kişiye davasının mutlaka devam etmesini isteme hakkı anlamına gelmez; suçlanan kişiye hakkındaki isnadın bir hâkim bir mahkeme tarafından karara bağlanmasını isteme hakkı anlamına gelir (Deweer/Belçika, [BD], B. No: 6903/75, §§ 48-49). Bu bakımdan Sözleşme'nin 6. maddesi, ceza davalarının mutlaka bir mahkûmiyet ya da beraat hükmü ile sonuçlandırılmasını isteme hakkını içermez.

31-Başvurucu, beraat ettiği halde bu kararın onanması yerine Yargıtay tarafından düşme kararı verilmesini şikâyet etmektedir. 765 sayılı mülga Kanun'un 117. maddesi uyarınca, gerek dava ve gerek ceza zamanaşımı resen tatbik

erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. (Atilla Kart/Türkiye Davası, B.No: 8917/05) Konu ile ilgili olarak bkz. **Yolcu**, s. 385-391; **YILDIRIM**, Aklanma Hakkı, s. 114.

olunur ve bundan ne sanık ve ne de mahkûm vazgeçemezler. Benzer hüküm, 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 72. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da yer almaktadır. Kanun koyucu, ilk derece mahkemelerinin iş yükünün artmaması için sanıklara zamanaşımını ret hakkı tanımamıştır. Ayrıca, başvuru hakkında verilen "düşme" kararı, herhangi bir suçlayıcı veya cezai ifade barındırmamakta ve başvurusunun adli siciline işlenmemektedir. Kararı keyfilikten de bahsedilemez."

Anayasa Mahkemesi konu ile ilgili Ali Atlı başvurusunda ise farklı bir içtihatla bulunmuştur. Söz konusu başvuruya konu olan olayda Ali Atlı terör örgütü propagandası yapma suçundan dolayı cezai tatbikat geçirmiş, ilk derece mahkemesince hakkın yeterli delil bulunmadığı için beraat etmiş bilahare dosya başvurusunun vekalet ücretine hükmedilmemesini temyiz konusu yapması üzerine Yargıtay incelemesine tabi olmuştur. Bu sırada yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun 31.12.2011 tarihine kadar sair düşünce veya kanaat açıklaması yoluyla işlenen suçlardan dolayı yürütülen cezai tatbikatlarda kovuşturma evresinde bulunan dosyalarda kovuşturmanın ertelenmesi kararının verileceği düzenlenmiştir. Düzenleme uyarınca kişinin üç yıl içerisinde düşünce ve kanaat açıklama suretiyle yeni bir suç işlememesi halinde kovuşturma evresinde bulunan dosyalar açısından **düşme** kararı verileceği belirtilmiştir (Geçici madde 1). Aynı Kanunun geçici 2. maddesi uyarınca kanunda yapılan değişiklikler karşısında; ilgili suçlardan dolayı açılan ve temyiz aşamasında bulunan dava dosyalarından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunanlar, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Yargıtay ilgili dairesinde bulunan dosyalar ise bu dairece, hükmü veren mahkemeye gönderilecektir (f.1). Yargıtay yaptığı incelemede söz konusu düzenlemeleri dikkate alarak düzenleme uyarınca kovuşturmanın ertelenmesi kararının verilmesi gerektiğinde bahisle kararı bozmuş ilk derece mahkemesi bozmaya uyarak sanık hakkında kovuşturmanın ertelenmesine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi olayla ilgili kendisine yapılan başvuruda kovuşturmanın ertelenmesi kararı ile sanık hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmadığını bu nedenle sanık hakkında suçsuzluk karinesi ilkesinin uygulanacağını ve sanığın suçlu sayılmayacağını belirtmektedir. Mahkeme kovuşturmanın ertelenmesi kararına mukabil sanığın suçluluğuna dair mahkeme kararında tali ceza fişinde herhangi bir

ifade bulunmadığından bahisle suçsuzluk karinesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Söz konusu başvuruda başvuru İlk Derece Mahkemesince hakkında beraat kararı verildikten sonra 6352 sayılı Kanun'un kabul edilmesi nedeniyle dosyanın **Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı** tarafından İlk Derece Mahkemesine geri gönderilmesi nedeniyle uyuşmazlığını nihai ve icra edilebilir bir karar vermeye yetkili yargı mercii önüne götüremediğini bu nedenle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Burada esasında başvuran ilk derece mahkemesince verilen direnme kararına karşı kanun yoluna başvuramadığı için mahkemeye erişim hakkının kısıtlandığını ileri sürmektedir. Buna karşılık AYM kanun yoluna başvurma hakkının sınırsız bir hak olmadığını her türlü karar açısından kanun yoluna başvurulmasının kanun yolunu işlemez hale getireceğini belirtmiştir. Buna karşılık Anayasa Mahkemesinin bilahare yaptığı değerlendirme 56.pargraftan itibaren şu şekildedir:

“56. Somut olayda, başvuru hakkında beraat kararı verildiği de dikkate alındığında, yargılandığı terör örgütü propagandası yapmak suçu 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kalan suçlardan olmadığından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca dosyanın ilgili dairesine gönderilmesi ve Dairece temyiz incelemesinin yapılması gerekmektedir. Bu itibarla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, başvuru talebine rağmen dosyayı ilgili ceza dairesine göndermemesiyle Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan mahkemeye erişim hakkına saygı gösterilmemiştir.

57. Başvuru ayrıca, yargılama sürecinin sonucunda icra edilebilir bir beraat kararı yerine, kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

58. Bakanlık görüşünde, başvuru hakkında beraat kararı verildikten sonra kanun değişikliği nedeniyle kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesinin başvuru aleyhine olduğu ifade edilmiş ayrıca Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin kararının yürürlükte olan bir kanunun uygulanmasından ibaret olduğunu, Anayasa Mahkemesinin hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasına dayanan mahkeme kararlarını bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutamayacağı ileri sürülmüştür.

59. Somut olayda İlk Derece Mahkemesince başvuru hakkında verilen beraat kararı yalnızca başvuruçunun müdafii tarafından ve vekâlet ücreti yönünden temyiz edilmiştir. Temyiz incelemesinin sonucuna göre Yargıtay, beraat kararını onayarak ilk derece mahkemesince eksik hükmedilen vekâlet ücretine hükmedebileceği gibi derece mahkemesinin kararını hatalı bulduğu takdirde 1412 sayılı Kanun'un 326. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca başvuruçuna aleyhine temyiz bulunmadığından yalnızca hatayı belirtmekle yetinecekti. Başka bir deyişle ilk derece mahkemesinin kararı yalnızca başvuruçunun tarafından temyiz edildiğinden temyiz davası sonucunda beraat kararı kesinleşecekti. Ancak somut olayda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının dosyayı iadesi ve İlk Derece Mahkemesinin başvuruçunun hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı vermesi sonucunda, başvuruçunun, 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca üç yıl süresince denetim altına alınmıştır. Adı geçen kurala göre başvuruçunun üç yıllık süre zarfında 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında sayılan suçları işlememesi halinde düşme kararı verilecek, ancak bu süre içerisinde yeni bir suç işlemesi halinde ertelenen kovuşturmaya devam edilecektir.

60. Bir uyumsuzluğun bir mahkeme tarafından karara bağlanması hakkı, mahkeme hakkından türetilen bir haktır. Gerçekten de bir mahkemenin yalnızca önüne getirilen maddi ve hukuki sorunları inceleyebilmesi yeterli değildir; bu yargı yerinin aynı zamanda bir karar verebilmesi de gerekir. Mahkeme hakkını kullanan tarafın amacı, davanın sonucunda bir karar elde etmektir. Karar elde edemiyorsa, dava açmanın da bir anlamı olduğu söylenemez.

61. Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için, davaya bakan yargı yerlerinin tarafların taleplerini, iddialarını, delillerini etkili bir biçimde inceleme görevleri vardır. Başvuruçunun temyiz talebine rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının dosyayı İlk Derece Mahkemesine iade etmesi ve İlk Derece Mahkemesinin kovuşturmanın ertelenmesi kararı vermesinin nedeni, 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesidir. Sonuç olarak başvuruçunun temyiz talebi Yargıtay'ca incelenememiş ve böylece beraat etmesi gereken bir davada kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek başvuruçunun etkili karar hakkına saygı gösterilmemiştir.

62. Açıklanan nedenlerle, başvuruçunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişme hakkının ve etkili karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir."

Sonuç itibariyle Anayasa Mahkemesinin verilmiş beraat kararının ortadan kaldırılarak düşme kararının verilmesine ilişkin bir ihlal kararı verildiği ifade edilebilecektir. Ancak söz konusu kararda Anayasa Mahkemesinin dayandığı temel kural kanun yolu başvurusunda geçerli olan aleyhe değiştirme yasağıdır. Bu kural gereğince kanun yoluna sanık lehine başvurunun bulunduğu hallerde kanun yolu değerlendirmesi sonucu verilecek karar sanık aleyhine sonuç doğurmayacaktır⁴⁰. Esasında başvuru konusu olayda bu kuralın görmezden gelinmesi mahkemeye erişim hakkını ve etkili karar hakkının ihlaline neden olmuştur. Başvuran Yargıtay'a karşı temyiz başvurusunda bulunmuş başvuru sürecinde dosya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gelmiştir. Başvurunun sonuçlanabilmesi adına Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının dosyayı görüşüyle birlikte ilgili daireye göndermesi gerekirken 6352 sayılı Kanun göz önünde tutularak dosya ilk derece mahkemesine geri gönderilmiştir. Burada dikkat edilecek husus sanıktan başka kanun yoluna başvuran olmadığından aleyhe bozma yasağı gereğince **beraat kararının kesinleşmesinin beklenen mutlak bir sonuç olmasıdır**. Buna rağmen dosyanın ilk derece mahkemesine geri gönderilmesiyle başvuran tarafından gerçekleştirilen temyiz talebi boşa çıkartılmış ve başvuranın mahkemeye (Yargıtay) erişim hakkı kısıtlanmıştır. Ayrıca verilen beraat kararının Yargıtay uygulamasıyla kovuşturmanın ertelenmesine çevrilmesi Mahkemece etkili karar hakkının ihlali olarak görülmüştür⁴¹.

İfade edelim söz konusu Anayasa Mahkemesi içtihadı Yargıtay'ın geliştirdiği yanlış uygulamanın sakıncalarını bir nebze giderebilecek bir mahiyettedir. Söz konusu içtihadın ile ilk derece mahkemesince verilen beraat kararının aleyhine bir temyiz olmayan durumlarda dava

⁴⁰ Aleyhe değiştirme yasağı sonuç cezaya ilişkindir; suçun niteliği değişebilir. Yasak, infaz edilecek sonuç cezanın tür ve miktarı açısından geçerli olup verilecek yeni hükümde suçun başka türlü nitelendirilmesine engel oluşturmaz. **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, s. 617; **ÖZTÜRK**, Bahri/ **TEZCAN**, Durmuş/ **ERDEM**, M. Ruhan/ **GEZER**, Özge Sırma/ **KIRIT**, Yasemin F. Saygılar/ **ÖZAYDIN**, Özdem/ **ALAN**, Esra Alan/ **TÜTÜNCÜ**, Efser Erden/ **VILLEMIN**, Derya Altınok/ **TOK**, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2018, s. 680-681.

⁴¹ **EKİNCİ**, Ahmet, Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 3-4, 2014, s. 842.

zamanaşımını nedeniyle düşme kararına çevrilmesini yasakladığını düşünmekteyiz. Bu nedenle yukarıda zikrettiğimiz Yargıtay uygulaması ancak sanık aleyhine başvuruda bulunulan hallerde mümkün olabilecektir. Keza beraat kararının Yargıtay uygulamasıyla düşme kararına çevrilmesi de benzer şekilde etkili karar hakkının ihlaline neden olabilir. İlk derece mahkemesinin vermiş olduğu beraat kararı sonrasında istinaf mahkemesince veya Yargıtay'ca yapılan kanun yolu denetiminde zamanaşımını dolduracak kadar uzun bir süre karar verilmemesi yalnızca makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak görülmektedir. Ancak kanaatimizce burada verilen beraat kararının uzun süren kovuşturma evresi sonucunda düşme kararına çevrilmesi mahkemeye erişim hakkı ve etkili karar hakkının da ihlaline neden olmaktadır. Zira uzun süren kovuşturma evresi özünde esastan çözülmesi gereken bir uyuşmazlığın esasa girilmeksizin sonuçlandırılmasına neden olmaktadır. Eğer burada davanın sonuçlandırılmasının geciktirilmesi açısından yargı makamları kusurlu olarak görülüyorsa esasın çözülmemesi ve davanın şekli bir kararla sonuçlandırılarak beraat kararı alan sanığın aleyhine bir durum oluşturulması da bu kusurun bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır. Davanın esastan çözülebileceği halde yargılama makamlarının kusuruyla şekli bir kararla sonuçlandırılması sanığın uyuşmazlığın çözülmesini isteme hakkının ihlali olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla burada sanık açısından mahkemeye erişim hakkı ve etkili karar hakkı ihlal edilmiş olmaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından yukarıda verilen kararlardan Ramazan Yıldız başvurusunun daha sonradan karara bağlandığı düşünüldüğünde, mahkemenin aynı kanaati paylaşmadığı rahatlıkla ifade edilebilecektir.

SONUÇ

Suçsuzluk karinesi suçluluğu hükmen sabit olmayan bir kişinin mahkeme kararınca suçluluğu sabit oluncaya kadar suçlu sayılmamasını gerektiren bir ilkedir. Verilen mahkûmiyet veya suçun işlenmediğinin sabit olması nedeniyle beraat kararlarında bu ilkenin uygulanmasını gerektiren bir durum söz konusu değildir. Mahkûmiyet kararında kişinin suçluluğu tespit edilmiştir. Böyle bir kişi hakkında suçlu sayılmamaya ilişkin bir kuralın kabul edilmesi söz konusu değildir. Buna mukabil suçun işlenmediğinden bahisle verilen beraat kararında ise sanık mahkeme kararı gereği suçsuz kabul edilmiştir. Bu kişinin ayrıca suçsuzluk karinesi

uyarınca suçlu sayılmamasını gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Ancak sanığın suçu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle verilen beraat kararı ile davanın esasına ilişkin çözüm getirmeyen düşme kararları açısından suçsuzluk karinesi önemli bir rol oynar. Bu kararlardan sonra sanık mahkeme kararı gereği değil hukuk prensibi olan suçsuzluk karinesinin gereği suçlu değildir.

Suçsuzluk karinesi suçlu sayılmayan kişiye karşı suçlu muamelesinde bulunulmasını yasaklamaktadır. Bu kapsamda en çok ihlal kişi hakkında yapılan yargılama ile ilgili yorumlar ile gerçekleştirilmektedir. Kişinin yargılanmasına ilişkin mahkemece suçluluğa bulunmamasına rağmen sanığın suçluluğunu kabul eden açıklamalar suçsuzluk karinesini ihlal edecektir. Bu itibarla ilk derece mahkemeleri verdikleri düşme kararlarında maddi gerçeğe ilişkin bir tespitte bulunarak düşme kararı vermemelidir. Düşme kararı verirken aslında sanığın suçlu olduğuna dair kullanılacak bir ifade suçsuzluk karinesini ihlali anlamına gelir. Keza suçsuzluk karinesi ilkesine düşme kararı verildikten sonra ceza uyumsuzluğu takip eden diğer uyumsuzlukların çözümünde de riayet edilmelidir. Diğer uyumsuzluk çözme yetkisine sahip makamların uyumsuzluğu kendi hukuk disiplinlerinin esasları çerçevesinde çözme yetkileri bulursa da hiçbir makamın, ceza mahkemelerinin suç teşkil eden fiilin işlendiğine ilişkin bir tespiti bulunmadığı müddetçe böyle bir tespit yapma yetkisi bulunmamaktadır. Bu doğrultuda AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatları karar vericilerin kullandıkları dili suçsuzluk karinesinin ihlali açısından belirleyici olarak görmektedir

Ceza muhakemesinde düşme kararı, beraat kararına nazaran aleyhe görülmektedir. Bu çerçevede beraat kararı verilebilecek hallerde düşme kararının verilmesi kabul edilmemektedir. Ancak Yargıtay uygulamasının söz konusu kuralı oldukça dar bir çerçevede değerlendirmektedir. Dava zamanışımının dolduğu hallerde bu ön sorun olarak kabul edilerek beraat kararı hiç düşünülmezsizin düşme kararı verilmektedir. Konu mahkemeye erişim hakkı ve etkili karar hakkı çerçevesinde ele alınmakta ve AİHM içtihatları doğrultusunda ceza mahkemelerinde mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda ceza yargılamasında mahkemeye erişim hakkının sadece davanın sonuçlandırılmasını isteme hakkı tanıyacağı bunun haricinde davanın

belirli bir kararla sonuçlandırılmasını kapsamaya cağı kabul edilmektedir. Davanın nasıl bir kararla sonuçlandırılacağı hususu bir iç hukuk sorunu olarak değerlendirilmektedir. Anayasa Mahkemesi bu noktada AİHM içtihatlarına uygun olarak Yargıtay uygulamasını (beraat kararının kaldırılarak düşme kararı verilmesi) mahkemeye erişim hakkı açısından hak ihlali olarak değerlendirmemektedir. Fakat Anayasa Mahkemesi Ali Atlı başvurusunda alelittlak beraat kararının kaldırılarak düşme kararı verilmesini etkili karar hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Kanaatimizce uzun süren kovuşturma sürecinin sonucunda sanık açısından sadece makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini kabul etmek buna mukabil alınan beraat kararının düşme kararına dönüştürülmesini mahkemeye erişim hakkının ihlali olarak görmemek hatalı bir değerlendirmedir. Zira düşme kararı uyuşmazlığı etkili bir şekilde çözen bir karar değildir. Düşme kararının verilmesi devletin belli bir süre içerisinde yargılamayı sonuçlandırma yükümlülüğünün ihlalinin bir sonucudur. Devlet uyuşmazlığı uzun bir süre çözmeyerek sanık aleyhine bir durum ortaya çıkartmıştır. Mahkemelerin uyuşmazlığı uzun süre sonuçlandırmaması sanığın uyuşmazlığın sonuçlandırılmasını isteme hakkının ihlal edildiği anlamına gelir. Bu durumda sanığın mahkemeye erişim hakkının ve etkili karar hakkının ihlal edildiği kabul edilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT**, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2023.
- ARTUK**, Mehmet Emin/ **GÖKCEN**, Ahmet/ **ALŞAHİN**, M. Emin/ **ÇAKIR**, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2023.
- BEKAR**, Elif: Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri (CMK m. 223), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 75, S. 1, 2017, s. 15-60.
- BIÇAK**, Vahit: Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018.
- BİRTEK**, Fatih: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 1. Baskı, Ankara 2016
- CENTEL**, Nur/ **ZAFER**, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2018.
- DENİZ**, İsmail: Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri Oluşturma Şekilleri-Şartları) Ankara 2014.
- DOĞAN**, Koray: Ceza Muhakemesinde Hüküm, Ceza Hukuku Dergisi, C.3, S.7, 2008, s.171-201.
- EKİNCİ**, Ahmet: Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 3-4, 2014, s. 821-848.
- FEYZİOĞLU**, Metin: Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 48, S. 1-4, 1999, s. 135-163.
- GÖKCEN**, Ahmet/ **ALŞAHİN**, M. Emin/ **ÇAKIR**, Kerim: Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2024.
- GÜLSÜN**, Ramazan: İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı, International Journal of Legal Progress, C. 1, S. 2, s. 16-43.
- KANGAL**, Zeynel T., Cezalandırılabilirliğin Objektif Koşulları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 68, S. 1-2, 2010, s. 151-167.
- KARA**, Eyüp: Lekelenmeme Hakkı, Adalet Dergisi, S. 43, 2012, s. 188-197.

- KAPANCI**, Kadir Berk: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi (TBK m.74), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, s. 511-552.
- KURŞUN**, Günal: Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2016.
- KÜHL**, Krisitian: Zur Beurteilung der Unschuldsvcrmutung bei Einstellungen und Kostcnentschcidungen, JR 1978, s. 94-100
- KOCA**, Mahmut/ **ÜZÜLMEZ**, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı Ankara 2021.
- OĞURLU**, Yücel: Ceza Mahkemesi Kararlarının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.2, 2003, s. 101-124.
- ÖZGENÇ**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2023.
- ÖZTÜRK**, Bahri/ **TEZCAN**, Durmuş/ **ERDEM**, M. Ruhan/**GEZER**, Özge Sırma/ **KIRIT**, Yasemin F. Saygılar/ **ÖZAYDIN**, Özdem/**ALAN**, Esra Alan/ **TÜTÜNCÜ**, Efser Erden/ **VILLEMİN**, Derya Altınok/**TOK**, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2018.
- PEKCANİTEZ**, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler, 8. Baskı, Ankara 2014
- ŞAHİN**, Cumhuriyet, Dava Zamaşaşımı Sanığın Aklanmasına Engel Olabilir Mi? Beraat Kararı ile Zamaşaşımı Dolayısıyla Verilen Düşme Kararı Arasındaki Öncelik İlişkisi, Adalet Dergisi, S. 45, 2013, s. 224-239.
- ŞAHİN**, Cumhuriyet/**GÖKTÜRK**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2023.
- TANERİ**, Gökhan: Ceza ve Hukuk Mahkemesinin Kararlarının Birbirine Etkisi, Adalet Dergisi, S. 51, 2015, s. 75-97.
- ÜNVER**, Yener/**HAKERİ**, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı Ankara 2015.
- ÜZÜLMEZ**, İlhan: Suçsuzluk Karinesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 58, 2005, s. 41-72.

- YAVUZ, Özge Ceren:** Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Halinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, s. 121-138
- YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe:** Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2023.
- YILDIRIM, Akif:** Aklanma Hakkının Yargı Kararları ve Mevzuattaki Durum Açısından Değerlendirilmesi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 108, 2015, s. 111-119.
- YILDIRIM, Akif:** Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararları Işığında Masumiyet Karinesi, Terazi Hukuk Dergisi, C.10, S.111, 2015, s.118-126.
- YILDIZ, Ali Kemal:** Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi (Ceza Muhakemesinde İspat), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002.
- YOLCU, Serkan:** Adil Yargılanma Hakkı Karşısında Yasama Dokunulmazlığını Yeniden Düşünmek: Atilla Kart Olayı Üzerine Bir Deneme, AÜHFD, C. 60, S. 2, 2011.
- YÜCE, Turhan Tufan:** Sanığın Savunması ve Korunması Açısından Ceza Soruşturmasının Ümanist İlkeleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 1, 1988, s. 156-167.